

Baptisme en vrijheid (2)

Het Amerikaanse baptisme

De gedachten over geloofs- en gewetensvrijheid zijn in de zeventiende eeuw door Engelse christenen naar Amerika overgebracht. De eerste baptistengemeente in Amerika werd in 1636 gesticht door Roger Williams. Aan de basis van deze gemeentestichting lag Williams' visie op het belang van vrijheid voor het christelijk leven. Evenals Smyth verbond Williams de vrijheid met de heerschappij van God. Alleen God heeft recht op het leven van mensen. God is Heer van het menselijk geweten. Geen mens en geen menselijke instantie mag de hand leggen op de ziel van een mens, op zijn diepste overtuiging, op zijn relatie tot God. Dit alles is samengevat in de stelling dat een mens moet afblijven van het geweten van een ander mens. Deze dingen moeten in vrijheid een zaak blijven tussen God en de persoon in kwestie. In Engeland was deze vrijheid niet voorhanden. Dit deed Williams in 1630 naar Amerika vluchten.

In de Engelse koloniën in Amerika raakte hij weldra in conflict met calvinistische bestuurders die in de Nieuwe Wereld eenzelfde regiem van geloofsdwang wilden organiseren als koning en staatskerk in het oude Engeland. Bittere ironie der geschiedenis: deze machthebbers waren ooit zelf om geloofsredenen uit Engeland gevlucht! In de Nieuwe Wereld eenmaal aan de macht gekomen, gaven zij andersdenkenden niet de vrijheid die zij er voor zichzelf hadden gezocht. Zo kwetsbaar is vrijheid in mensenhanden! Roger Williams vluchtte de wildernis in, die toebehoorde aan de Indianen. Hij sloot vriendschap met hen, verkreeg van hen een stuk land en stichtte daar een nederzetting waarin godsdienstvrijheid gewaarborgd was. Hij bekroonde deze activiteiten met de stichting van de eerste baptistengemeente in Amerika.

Williams' opvattingen over vrijheid van geloof en geweten, en de daarmee samenhangende rol van de overheid, komen aan de orde in een beeld dat hijzelf gebruikte. Daarin vergelijkt Williams de samenleving met een schip vol emigranten, van Europa op weg naar Amerika. Er zijn katholieken, protestanten en Joden aan boord. Die houden onderweg in vrijheid hun eigen godsdienstoefeningen. De kapitein (de overheid) bemoeit zich daar niet mee. Wel is hij er verantwoordelijk voor, dat de orde aan boord gehandhaafd blijft en geen godsdienstige groepering de belangen van een andere groep schaadt.

Hoe moeizaam in het begin de gedachten over geloofs- en gewetensvrijheid in Amerika ook ingang vonden, ze zouden er een grote toekomst tegemoet gaan. Amerika zou het land van de vrijheid worden. In de zeventigerjaren van de achttiende eeuw werd de kolonie onafhankelijk van Engeland. In 1791 werd het recht op godsdienst- en gewetensvrijheid grondwettelijk vastgelegd. Dit was in de politieke en maatschappelijke geschiedenis volstrekt nieuw. Het is bekend dat baptisten in deze ontwikkelingen een belangrijke rol hebben gespeeld. Met hun oerbaptisten inzet voor vrijheid groeiden zij getalsmatig sterk in de periode waarin Amerika bezig was zich vrij te maken van Engeland.

Vrijheid in onze huidige baptistensituatie

In de loop der geschiedenis ging het baptisten in hun strijd voor vrijheid steeds om de volgende punten:

- Vrijheid dient een open, persoonlijke relatie tussen God en mens, die niet verstoord mag worden door een derde partij.
- Vrijheid is het klimaat, waarin God vrijmachtig werkt en waarin Christus heerschappij voert over Zijn gemeente en over de gelovigen afzonderlijk.
- Gewetensvrijheid is de ruimte, waarin de gelovige als verantwoordelijk mens voor God staat en keuzes maakt. De mens hééft niet een geweten, maar is een geweten. Wie het geweten van een mens aan banden legt, verhindert hem tegenover God te zijn wie hij werkelijk is.

Baptisten hebben steeds vanuit de positie van onderdrukte minderheid gestreden voor vrijheid. De vrijheid werd van buitenaf aan banden gelegd. In de actuele Nederlandse baptisten situatie speelt het vrijheidsbeginsel binnen een ander kader. Niets of niemand perkt van buitenaf onze vrijheid in. We leven in een tolerante samenleving. De vrijheid is voor ons een intern probleem geworden. Alle theologische en ethische discussies die de laatste jaren in baptist Nederland zijn gevoerd, handelen over de vrijheid die er in eigen kring is. Een baptist die in eigen gemeente, of een gemeente die binnen unieverband, vrijheid vraagt voor bepaalde opvattingen of levensstijl, kan zich hierbij niet zonder meer beroepen op de inzet van de baptisten vaders voor vrijheid van geloof en geweten. Wél kan hij met baptisten recht respect vragen voor eigen geweten. In baptisten visie is het geweten de heilige grond van

iemands persoonlijke omgang met God, waar een ander alleen met ontschoeide voeten toegang heeft. Maar respect voor iemands geweten is iets anders dan gemeentelijke ruimte voor iemands gewetensvolle overtuiging. Het is waarschijnlijk verhelderend de huidige interne baptisten vrijheidsproblematiek nog van een andere kant te bezien. Vrijheid is kwetsbaar in mensenhanden. De geschiedenis leert dat ÷vrije kerkenø nooit zo vreselijk lang vrij blijven. Na verloop van tijd begint ook een als vrije kerk begonnen geloofsgemeenschap de trekken te krijgen van een gevestigde, institutionele kerk met alle bijbehorende machtsstructuren. Een verkerkelijkt baptisme is zelf toe aan een ÷vrije kerkø die als protestbeweging tegenover haar staat. De baptisten geschiedenis levert hiervan vele voorbeelden. Het lijkt wel of vrijheid alleen kan bestaan door steeds opnieuw te beginnen. Vrijheid is een eschatologische kwaliteit. Pas in het rijk Gods zal vrijheid eeuwig zijn.

O.H. de Vries